

JINDŘIŠKA KODIČKOVÁ

STAROMĚSTSKÁ ASANACE 1893-1908

Rigorózní práce, Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin, Praha 2007, celkem 125 stran (včetně 7 stran příloh)

posudek oponenta

Posuzovaná rigorózní práce je upravenou a rozšířenou verzí diplomové práce, k jejímuž tématu se autorka vrátila po patnácti letech. Nepodává systematickou analýzu problému a procesu pražské asanace, nýbrž v podstatě pouze podrobně chronologicky sleduje a popisuje její bezprostřední přípravu a průběh v letech 1882-1907. I toto „pouhé“ sledování a vylíčení představuje však cenný poznávací přínos, neboť souvisle a celistvě mapuje průběh asanační akce v uvedeném časovém rozmezí ve všech jejích peripetiích, a to nikoli z dosud obvyklého a zcela převažujícího pohledu urbanistického či stavebněhistorického, nýbrž z hlediska převážně správněhistorického, také však ze zorného úhlu studia vývoje mentalit, veřejného mínění ad. Rekonstruuje průběh asanace na základě široké škály dobových pramenů od spisů asanačního referátu pražského magistrátu a magistrátních úředních věstníků až po zprávy v dobovém tisku a polemickou publicistiku s asanační spojenou. Poznávací přínosnost tohoto nového úhlu pohledu zvyšují mimo jiné právě hojně citace z použitých pramenů

Na základě svědomitého pramenného studia věnuje autorka pozornost několika problémovým okruhům: přípravě asanační akce a prosazení příslušných legislativních norem, řešení finančních a majetkoprávních aspektů asanace, přípravě moderní infrastruktury (kanalizace, vodovodu), vlastní realizaci a průběhu asanace a konečně (v osnově práce však na prvním místě) boji zastánců staré Prahy o zachování památek odsouzených ke zničení v rámci asanace. Sleduje tato témata v sedmi časových etapách od roku 1882 do roku 1907. Výraznější časový přesah před výchozí datum je jen v kapitole o genezi památkové ochrany u nás, která se vrací až k josefinským demolicím (s. 12-16). Naopak vzniku a vývoji asanačních koncepcí před rokem 1882 autorka pozornost nevěnuje a spokojuje se s časově nezařazeným vysvětlením obsahu pojmu asanace v úvodu práce (s. 4-5; bohužel bez odkazu, odkud převzala definici a konkrétní výčet úkolů i cílů asanace) a s vágním konstatováním, že Praha měla v asanaci zpoždění proti jiným evropským velkoměstům, přičemž asanace pařížská, londýnská, vídeňská, budapešťská či berlínská se staly „určitým vzorem“ pro asanaci pražskou (s. 5). Zahájení výkladu rokem 1882 je nicméně z obsahového hlediska logické, narozdíl od ukončení výkladu rokem 1907, jež není dostatečně vysvětleno, a to ani v Závěru, kde se hovoří o tom, že asanace byla „zhruba dokončena kolem roku 1908...“, avšak vzápětí autorka uvádí: „Potom pokračovala nižším tempem až do počátku I. světové války, která tuto etapu // asanace ukončila“ (s. 77). Časové mezníky navíc dále znejasňuje sám název práce, jenž obsahuje opět jiné časové vymezení 1893-1908.

Již předchozí malý chronologický exkurs naznačuje, že posuzovaná práce, obsahově bez jakékoli pochybnosti přínosná a hodnotná, není prosta některých metodických, formálně skladebných i technických problémů. Je povinností oponenta na ně upozornit, rozdělují je proto pracovně do tří kategorií: /1/ problém heuristiky, /2/ problém uchopení látky, metody a struktury výkladu, /3/ problém formálního vypracování a vědeckého aparátu.

Nejzávažnější se jeví problém prvý. Zřejmě v důsledku patnáctiletého odstupu od výchozí diplomové práce a omezenosti stávajících studijních možností je již na první pohled patrná nevyváženost, nahodilost a mezerovitost třetí části připojené bibliografie (s. 112-115) a skutečnost, že zde i v kapitole o literatuře chybí celá řada zásadních titulů odborné pragensijní literatury, které vyšly v minulém a nynějším desetiletí. Nejde sice o monografie k vlastnímu tématu této rigorózní práce, všechny chybějící tituly se však pražské asanace v příslušných partiích dotýkají a zaujímají k ní stanovisko (namátkou uvádím, že kromě obou větších přehledů dějin Prahy nakl. Paseka /1998/ a Lidové noviny /2000/ a Dějin Prahy v datech /1999/ postrádám příslušné svazky Uměleckých památek Prahy: Staré Město-Josefov /1996/ a

Nové Město-Vyšehrad /1998/, M. Vilímkové Židovské Město pražské /1993/, J. E. Svobody-Z. Lukeše-E. Havlové Prahu 1891-1918 – Kapitoly o architektuře velkoměsta /1997/, ale také starší významný titul E. Pocheho a kol. Praha našeho věku /ze Čtvera knih o Praze, 1978/ ad.). Cestu k alespoň minimální středoevropské komparaci mohla autorce pootevřít práce J. Peška Od aglomerace k velkoměstu – Praha a středoevropské metropole 1850-1920 (1999), byť je zaměřena na jiný okruh problémů.

Problém druhý lze ve zkratce formulovat jako výtku příliš chronologicko popisného, místy až vyprávěcího pojetí a organizace výkladu. K větší exaktnosti práce by přispělo její problémově analytické uspořádání a členění. Je v textu latentně obsaženo – viz výše uvedené problémové okruhy, jež autorka sleduje, a jistý náběh k němu představuje i oddělené pojednání o obraně památek a o vlastní asanaci, stejně jako připojené čtyři exkurzy. První tři jsou informativní a zajímavé, čtvrtý (včetně 10 připojených tabulkových příloh) představuje vlastně kusý obrys samostatného historickodemografického disertačního tématu. O tom, že autorka exkurzy vnímala jako autonomní problémové okruhy, nicméně přitom jako integrální součásti svého textu svědčí skutečnost, že Závěr práce (s. 78-81) zařadila málo obvykle až za tyto exkurzy.

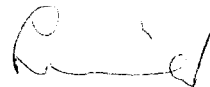
Problém třetí se týká jistých prohřešků proti zásadám a zvyklostem odborného stylu (v úvodních kapitolách místy sklouzává do triviálního popisu a ke zbytečnému kompilování obecně známých údajů, v závěru přechází do osobního stylu epicko-esejistického), především však kvality vědeckého aparátu. Ten vykazuje řadu vážnějších nedostatků a lze jej označit za slabé místo práce. Poznámkový aparát, zařazený z pohledu čtenáře málo vhodně za hlavní text s exkurzy a před tabulkové přílohy, je pojat stylizačně poněkud atypicky, jeho grafické uspořádání není šťastné a nepříspěvá k přehlednosti, chybějí oddělovací znaménka (interpunkce) – důsledně nejsou tečky na konci poznámek. Místy, např. hned v Úvodu, chybějí odkazy na zdroje informací, jež by čtenář očekával, naopak jinde, např. v kap. 2, se nadbytečně uvádějí známé či jinde snadno dosažitelné údaje o založení a zakladatelích periodik apod. Výsledek působí naivně a neobratně. Bibliografie, zařazená jako kapitola 12 (s. 112-116), vedle toho, že je neúplná (viz výše), má řadu věcných i formálních nedostatků: autorka neužívá obvyklého pojmu „prameny“ nýbrž (archivní) „materiály“. Neuvádí a zřejmě nevyužila klíčový pramen - protokoly městské rady a sboru obecních starších (měla však k dispozici zprávy a výtahy z jednání a usnesení těchto samosprávných sborů zveřejňované ve Věstníku kr. hl. města Prahy). V oddíle Plány je uvedena jediná položka; znamená to, že nebylo využito Sbírký plánů v pražském městském archivu, v Historickém ústavu, ani obecně dostupných dobových orientačních plánů? V seznamu literatury je řada neúplných a chybných údajů – chybějí spoluautoři a autorské kolektivy, názvy publikací jsou v několika případech neúplné, chybí vložení a zejm. stránkové údaje u velké části článků ve sbornících. Pozornou závěrečnou revizí mohly být tyto nedostatky odstraněny. Zavedení zkratk AO, AP, MR, SOS a dalších pro asanační obvod, asanační podnik, městskou radu, sbor obecních starších a zejm. jejich užívání v textu je neobvyklé a vizuálně nepůsobí dobře (a např. zkratka MÚ je deklarována jako městská účtárna, v textu je však opakovaně použita jako městský úřad – zejm. stavební). Není přesně uveden zdroj číselných údajů v jednotlivých tabulkách v příloze (pouze v pozn. 19 exkurzu č. 4 je obecně uvedeno, že všechny číselné údaje jsou čerpány z Administrativních zpráv, popř. Statistické knížky hl. města Prahy; to je údaj příliš obecný). Atd.

Naštěstí po poněkud metodicky bezradných, mezerami v heuristice poznamenaných a z hlediska odborného stylu, jenž se v rigorózní práci samozřejmě předpokládá, naivně vynívajících úvodních partiích (včetně jejich zjednodušeného až neobratného poznámkového aparátu) a po převážně kompilační kapitole o ochraně památek (s. 12-16) autorčin výklad ve stěžejních částech práce, zejména v kapitole 5 (o vlastním průběhu asanace), nabývá na kompaktnosti, podrobnosti, zasvěcenosti. S ohledem na nyní žel obvyklý nevalný gramatický standard většiny rigorózních a disertačních prací je dokonce na místě dodat, že je nejen obsahově přínosný, ale i naprosto jasný, srozumitelný, jazykově takřka bezchybný a na velmi dobré stylistické úrovni.

Ocenění si zaslouží skutečnost, že J. Kodíčková díky důkladnosti svého studia a hloubce pochopení problematiky dospěla k uměřeným a vyváženým závěrům o pražské asanaci a jejím významu. Zdůrazňuje její inovační přínos a hodnoty, ale i nenávratné ztráty, jež znamenala. Nesklouzává k jednostranným odsudkům ani k obhajobě staropražských staromilců stejně jako nekompromisních modernizátorů (dobovým termínem „bořivojů“). Její text naopak na řadě míst nově odhaluje ne jednoduché a ne vždy jednoznačné postavení pražské městské samosprávy, řídicí asanaci, a jmenovitě pak též nikoli neměnné osobní postoje, názory a manévrování předních protagonistů asanační kampaně (např. starosty Jana Podlipného ad.). Z tohoto vyváženého vyznění a z celkového odborného rázu klíčových kapitol práce se poněkud vymyká pouze osobně a emocionálně laděná závěrečná pasáž Závěru (na s. 79-81), jejíž aktualizací vyznění, vztahující se k nejnovějším „posametovým“ recidivám „triumfující betie“, je však z pohledu oponenta dobře pochopitelné a lehce odpustitelné.

Jindřiška Kodíčková předloženou monografií prokázala způsobilost k samostatné badatelské práci. Pronikla hluboko do studované historické reality a dokázala z dobových pramenů vytěžit popřípadě verifikovat maximum relevantních faktografických údajů o významném „městotvorném“ fenoménu pražské asanace. Přes naznačené metodické problémy, některá slabá místa i formální nedostatky prokázala schopnost adekvátního odborně literárního zpracování a zpřístupnění výsledků svého samostatného vědeckého výzkumu. Proto doporučuji, aby její pojednání bylo přijato jako rigorózní práce a připuštěno k obhajobě, o níž nepochybují, že bude úspěšná.

V Praze dne 7. září 2007

Doc. PhDr. Václav Ledvinka, CSc.